

Funerair erfgoed in India

Erfgoed
in den vreemde

Van kraamleed tot koninginnengraf

Op een vervallen begraafplaats aan de zuidoostkust van India vertellen twee kolossale grafmonumenten over het Nederlandse verleden. De plaatselijke bevolking houdt de herinnering aan de doden levend, zij het op geheel eigen manier.

TEKST: NANETTE DE JONG, LEON BOK EN RENÉ TEN DAM

GRAVURE VAN DE GRAFTOMBE VAN GOUVERNEURSVROUW VAN STEELANT (KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, 1725).

BESCHADIGDE OBELISK VOOR ADRIANA MOSSEL-APPELS (FOTO RENÉ TEN DAM, 2017).

Erfgoed
in den vreemde

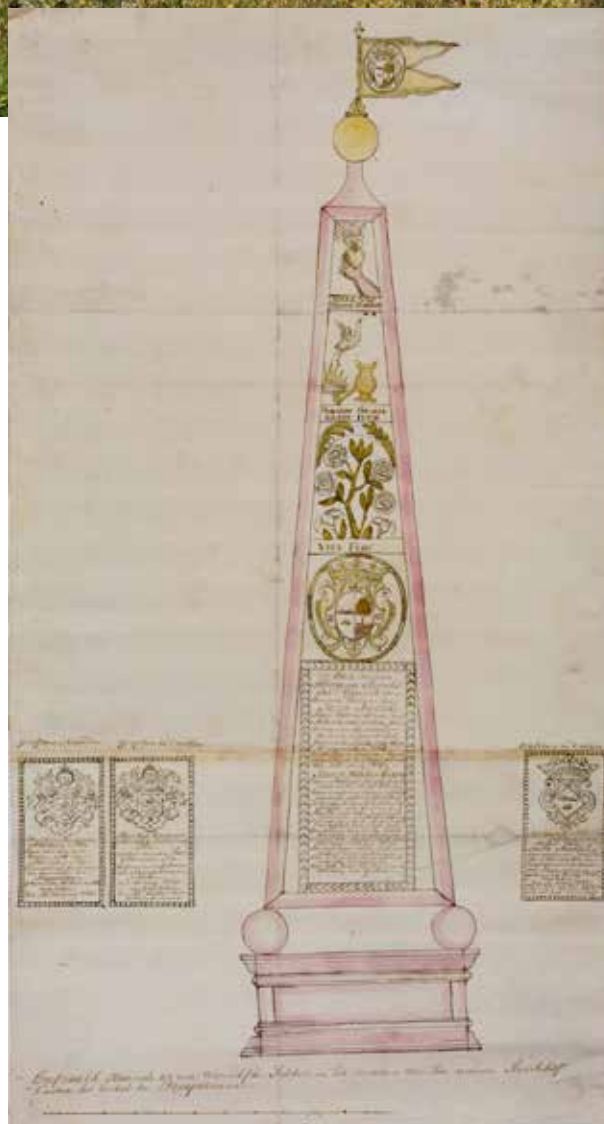
De oude begraafplaats Karikop, in de Indiase havenstad Nagapattinam, is overwoekerd met struikgewas en nauwelijks meer herkenbaar. Alleen een enorm koepelgraf en een grote obelisk steken boven de bomen en struiken uit.

Ze herinneren aan de Nederlandse aanwezigheid aan de vroegere Coromandelkust in de 17e en 18e eeuw. De naam 'Karikop' is zelfs een verbastering van het Nederlandse woord 'kerkhof'. De grafmonumenten zijn opgericht ter nagedachtenis aan twee vrouwen, Antonia van Steelant en Adriana Mossel-Appels, die beiden in Nagapattinam overleden.

De opschriften op de monumenten wekken de vrouwen weer een beetje tot leven. Antonia van Steelant werd in 1677 geboren in Pulicat, een stad ten noorden van Nagapattinam, en overleed in 1707 op 32-jarige leeftijd, tijdens de bevalling van haar vijfde kind. Vier van haar kinderen zijn naast haar begraven. Het graf van Antonia, dat in het jaar van haar dood is gebouwd, is het oudst bewaard gebleven koepelgraf aan de Coromandelkust. Een tekening van het graf is overgeleverd in de archieven, maar is waarschijnlijk gemaakt door iemand die nooit ter plaatse is geweest. In die tijd was dat heel gewoon. Op de tekening ontbreken bijvoorbeeld sommige decoraties, terwijl andere versieringen verschillen met de werkelijkheid.

Verdriet en welvaart

Antonia was de vrouw van Johannes van Steelant, de gouverneur van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) in Nagapattinam. Het reusachtige monument toont het verdriet

TOMBE EN OBELISK INGESLOTEN DOOR STRUIKGEWAS (FOTO RENÉ TEN DAM, 2017).

GRAFNAALD STAANDE OP HET GRAF VAN ADRIANA APPELS, ECHTGENOTE VAN JACOB MOSSEL. (GELDERS ARCHIEF, CA. 1743).

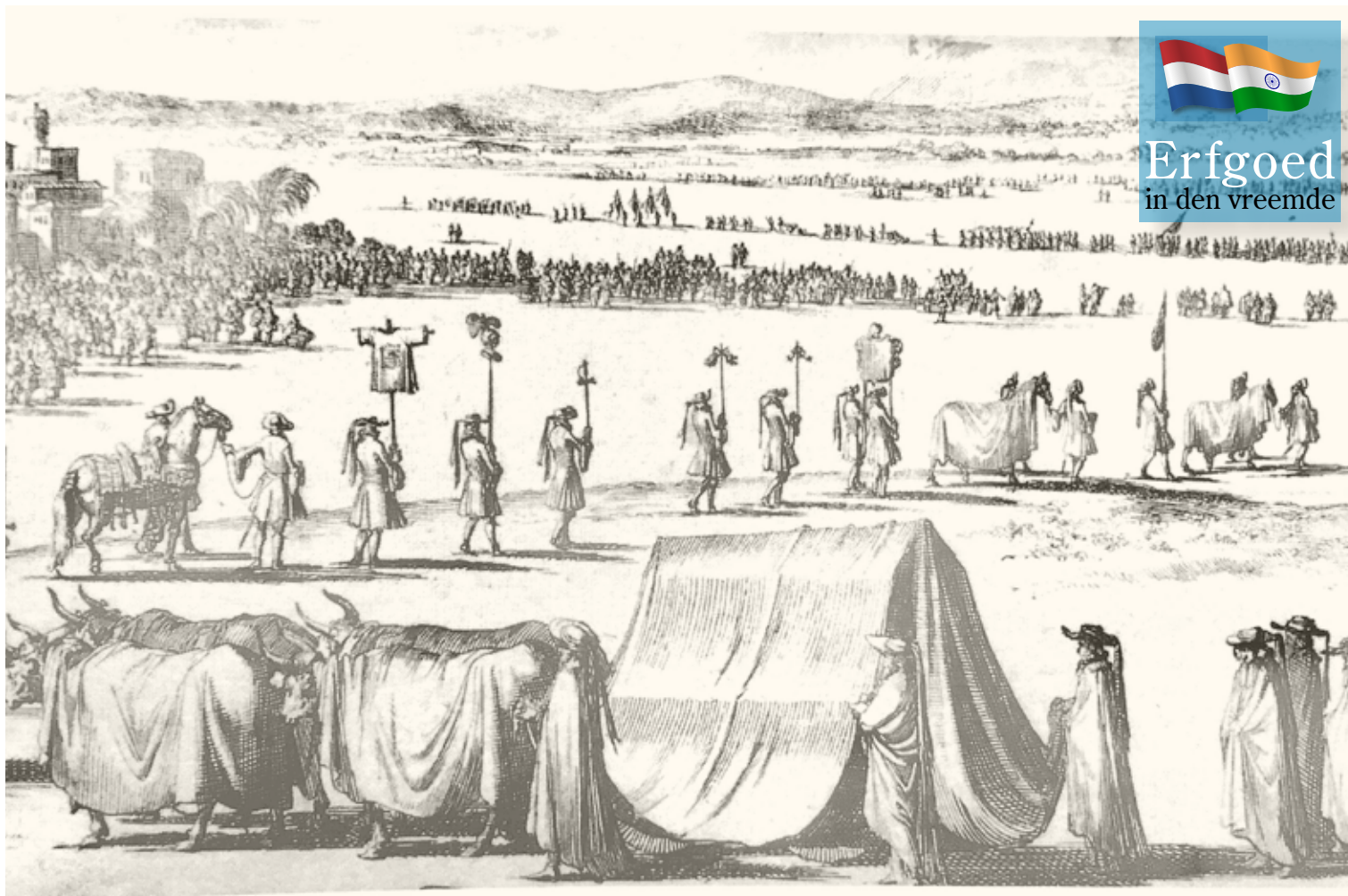
SCHENKPIRING TER NAGEDACHTENIS VAN ANTONIA NILO, ECHTGENOTE VAN JOANNES VAN STEELANT (RIJKSMUSEUM, 1709).

ROUWBORD VOOR ANTONIA VAN STEELANT-NILO IN DE ST. PETERS CHURCH, NAGAPATTINAM (FOTO RENÉ TEN DAM, 2017).

GRAFTOMBE ANTONIA VAN STEELANT (FOTO LEON BOK, 2017).

van haar man, maar getuigt ook van de grote welvaart waarin de Nederlanders leefden. Een rouwbord in de plaatselijke St. Peter's Church en een zilveren schaal in het Rijksmuseum in Amsterdam herinneren eveneens aan Antonia's overlijden, net als een graf dicht van de arts Daniel Havart:

*Vloog flux ten hemel als met Cherubynepennen,
Alwaar zy zig verheugt in haar verkregen lot.
Ga Lezer, bid den Heer dat, als 't uw tyd wordt, heden
Of morgen, dat gy haar op 't voetspoor na moogt treden.*

Een plaatselijke icoon

Antonia's graf is het belangrijkste element op Karikop. Het medaillon op de tombe geldt zelfs als icoon van deze plek. Het medaillon is aangebracht op alle zijden van de open koepel, op de zerk, maar ook op het rouwbord in de kerk en de zilveren schaal.

Het is geen familiewapen, maar een interpretatie van de

oude mythe van Venus die geboren wordt uit de zee en op een schelp wordt voortgedreven door de wind, een symbool voor een rijk leven. In Nederland wordt deze verbeelding daarom vaak Fortuna genoemd, naar de dochter van Venus.

Het ontwerp van het graf volgt het klassieke Europese architectuurschema, maar de versieringen zijn een interessante mix met lokale invloeden. Hetzelfde geldt voor de gebruikte materialen. De koepel en de tombe zijn gemaakt van baksteen en gepleisterd met kalk. De stenen zijn mogelijk meegekomen als ballast op de schepen van de VOC, die hier textiel kwamen halen. De kalk is gemaakt van zeeschelpen, iets wat de plaatselijke bevolking nog altijd doet. De zerk, van ongeveer 2 bij 2,5 meter, is van Indiaas natuursteen. De beelden en decoraties zijn van geslepen baksteen. In Nederland is dit inmiddels zeldzaam, het maakt het graf extra waardevol.

Adriana Mossel-Appels, voor wie de obelisk werd opgericht, werd in 1714 geboren in Batavia, het huidige Jakarta in

ILLUSTRATIE VAN DE ROUWSTOET VAN ADRIANA MOSSEL-APPELS (GELDERS ARCHIEF).

Herstel van Karikop

Het Prins Bernhard Cultuur Fonds heeft in 2016 subsidie toegezegd voor de restauratie van de toegangspoort van Karikop en de graven van Antonia van Steelant en Adriana Mossel-Appels. In 2017 heeft Intach, de Indiase erfgoedorganisatie, in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) hierover een workshop gehouden. Daar bleek dat in Nederland en India bij restauraties hetzelfde principe geldt: doe zo min mogelijk, maar zo veel mogelijk van wat noodzakelijk is. Vanuit die gedachte heeft een Indiase architect een zorgvuldig restauratieplan opgesteld (waarin ook de aanpassingen aan het koepelgraf behouden blijven). Voor de uitvoering heeft Intach met hulp van stichting Dodenakkers.nl een aanvullende subsidie aangevraagd. Intach, stichting Dodenakkers.nl en de RCE zullen bovendien voor lokale gemeenschappen een brochure uitbrengen met informatie over het beheer en behoud van vergelijkbare begraafplaatsen.

KINDEREN OP DE BEGRAAF-
PLAATS BIJ DE GRAFNAALD VOOR
ADRIANA MOSSEL-APPELS (FOTO
NANETTE DE JONG, 2017).

Indonesië. Ze overleed in Nagapattinam in 1743, slechts 28 jaar oud. Net als Antonia, stierf ook zij in het kraambed en was ook zij getrouwd met een Nederlandse gouverneur, Jacob Mossel. De obelisk is na haar dood opgericht en staat op de plek waar enkele van haar kinderen zijn begraven. In de archieven is een tekening van het monument bewaard gebleven en er bestaat ook een illustratie van Adriana's rouwstoet. De VOC gebruikte begravenissen om bij de lokale

andere decoraties. Na een paar dagen werd het bord naar de kerk verplaatst. De rouwborden vormen zo een verbinding tussen de kerk, de plaats van de levenden, en de begraafplaats, een plek voor herinnering en contemplatie; met hun gesloten en afgelegen karakter werden de christelijke begraafplaatsen in India door de Europese elite gebruikt om te verpozen.

Nederlandse begraafplaatsen in India

Oude begraafplaatsen vormen een belangrijk onderdeel van het Nederlandse erfgoed in de gebieden die een historische band hebben met ons land. In India zijn bijvoorbeeld veel forten en andere gebouwen gesloopt, toen andere buitenlandse mogendheden of lokale heersers de macht overnamen. De begraafplaatsen zijn echter relatief ongeschonden gebleven en zijn daardoor tegenwoordig vaak de meest zichtbare restanten van de Nederlandse aanwezigheid. De begraafplaatsen bevatten bovendien vaak grafmonumenten die zowel voor Nederlandse als Indiase begrippen authentiek zijn. Alleen al langs de oostkust van Zuid-India, de vroegere Coromandelkust, liggen zo'n elf oude Nederlandse begraafplaatsen.

heersers respect af te dwingen en besteedde daarom veel aandacht aan uitvaarten. De obelisk is zwaar aangetast door de ingroeïende planten, maar omdat in India vaak nog met dezelfde materialen en methoden wordt gewerkt als vroeger, kan hij zeer zorgvuldig gerestaureerd worden.

Verbinding tussen leven en dood

Naast het rouwbord voor Antonia hangt in St. Peter's Church ook nog altijd het rouwbord voor Adriana. Bij begravenissen werd dit soort houten borden op het graf gelegd, samen met

Ook tegenwoordig speelt Karikop nog een rol in het leven in Nagapattinam. Antonia's graf heeft een plekje gevonden in de mondelinge overlevering in de havenstad, die leert dat er een 'rani' begraven ligt, een koningin. Dit verhaal is waarschijnlijk ontstaan door de kroon boven het medaillon en door de majesteitelijke aanblik van de tombe zelf. Ook wordt verteld dat wie 's nachts zijn oor op de zerk legt het wiegje van het doodgeboren kindje kan horen bewegen. De verhalen leren ons dat de begraafplaats zijn eigen betekenis heeft gekregen voor de inwoners van Nagapattinam. Ze zijn trots op hun 'koningin' en zij draagt bij aan hun identiteit. Interessant is ook dat op sommige medaillons het gezicht van Fortuna een Indiaas uiterlijk heeft gekregen. Daarnaast is de rand van de zerk rood geschilderd en zijn er symbolen op de zijkant van de tombe aangebracht, zoals een kruis en bloemen. Ook wordt verteld dat lokale vissers naar het graf komen om te bidden. Zo vloeien in Karikop dood en leven, geschiedenis en werkelijkheid in elkaar over. *Nederland en India delen een lange geschiedenis. In het kader van het programma Gedeeld Cultureel Erfgoed van de Nederlandse overheid werken Nederland en India samen om het gedeelde erfgoed een duurzame toekomst te geven.*